

Universum Historiae et Archeologiae
The Universe of History and Archeology
Універсум історії та археології
Универсум истории и археологии

ISSN 2664–9950 (Print)

ISSN 2707–6385 (Online)

2020. Vol. 3(28). Issue 2, pp. 46–52

DOI 10.15421/26200204

<http://www.uha.dp.ua>

УДК 94: 02](477.63) «19»

**Бібліотека Катеринославського
наукового товариства: історія
заснування та подальша доля**

Л. М. Лучка

кандидат історичних наук
ORCID: 0000-0002-1792-2349
ResearcherID: V-3277-2017
Luchka64@i.ua

*Дніпровський національний університет
імені Олеса Гончара
проспект Гагаріна, 72, м. Дніпро, Україна, 49010*

Анотація. *Мета статті:* висвітлити історію відкриття та шляхи розвитку наукової бібліотеки товариства за звітними документами. *Методи дослідження:* системно-структурний, аналітико-синтетичний, корпоративний. *Основні результати:* бібліотека Катеринославського наукового товариства пройшла багаторічний шлях від підготовки проекту до фактичного відкриття та діяльності. За Статутом, одним із завдань товариства було створення бібліотек наукових і педагогічних видань та видавничої діяльності. До організаційних питань входили розгляд та підтримка проекту відкриття наукової бібліотеки та читальні. За звітами, діяльність бібліотеки розпочалася у 1907–1908 рр. після переїзду до Авдиторії народних читань (Чечелівка). Основу фондів бібліотеки склали рештки народної бібліотеки, що постраждала під час пожежі 1905 р.,

та приватної бібліотеки родини Соколових. Щойно створена бібліотека діяла за «Правилами пользования книгами», зміст яких є цікавим та корисним у сьогоденні. Окремий напрямок діяльності наукового осередку складала робота з дитячою аудиторією, а саме – проведення народних читань для дітей та популяризація читання дитячої літератури. Історія бібліотеки пов'язана з Народним університетом імені О. Караваєва. Товариство проіснувало до початку 20-х рр. XX ст. Бібліотека частково була передана до Палацу культури металургів. Частина книг, що зберігаються у фондах наукової бібліотеки ДНУ, мають печатки та є історичними джерелами з вивчення краєзнавства, книжкової спадщини України. *Висновки:* бібліотека товариства відіграла важливу роль у процесах становлення і розвитку науково-освітнього та бібліотечного простору Катеринославської губернії. Зміст та поповнення фондів, напрямки діяльності коригувались членами товариства та відповідали вимогам часу і читацькому попиту. *Практичне значення:* матеріали статті можуть бути у нагоді під час вивчення історичного краєзнавства, вітчизняного бібліотекознавства та науково-освітнього потенціалу краю. *Наукова новизна* полягає у цілісному дослідженні бібліотечної діяльності Наукового товариства як важливого осередку у процесі становлення науки губернії. *Тип статті:* описова.

Ключові слова: Бібліотечна справа; Фонди; Правила користування; Діячі Катеринославщини.

Надійшла до редколегії 06.08.2020

Прорецензована 04.09.2020

Рекомендована до друку 01.11.2020

Universum Historiae et Archeologiae
The Universe of History and Archeology
Універсум історії та археології
Универсум истории и археологии

ISSN 2664–9950 (Print)

ISSN 2707–6385 (Online)

2020. Vol. 3(28). Issue 2, pp. 46–52

DOI 10.15421/26200204

<http://www.uha.dp.ua>

УДК 94: 02](477.63) «19»

**Библиотека Екатеринославского
 научного общества: история
 основания и дальнейшая судьба**

Л. Н. Лучка

кандидат исторических наук

ORCID: 0000-0002-1792-2349

ResearcherID: V-3277-2017

Luchka64@i.ua

*Днепро́вский национальный университет
 имени Олеса Гончара
 проспект Гагарина, 72, г. Днепро, Украина, 49010*

Аннотация. *Цель статьи:* осветить историю открытия и пути развития научной библиотеки общества по отчетным документам. *Методы исследования:* системно-структурный, аналитико-синтетический, корпоративный. *Основные результаты:* библиотека Екатеринославского научного общества прошла многолетний путь от подготовки проекта до фактического открытия и деятельности. По Уставу, одной из задач общества было создание библиотеки научных и педагогических изданий, а также издательская деятельность. В организационные вопросы входило рассмотрение и поддержка проекта открытия научной библиотеки и читальни. По отчетам, деятельность библиотеки началась в 1907–1908 гг. после переезда в Аудиторию народных чтений (Чечелевка). Основу фондов библиотеки составляли остатки народной библиотеки, пострадавшей во время пожара 1905, и частной библиотеки семьи Соколовых.

Недавно созданная библиотека действовала по «Правилам пользования книгами», содержание которых является интересным и полезным и в наше время. Отдельное направление деятельности научного общества составляла работа с детской аудиторией, а именно – проведение народных чтений для детей и популяризация чтения детской литературы. История библиотеки связана с Народным университетом имени А. Караваева. Общество просуществовало до начала 20-х гг. XX в. Библиотека частично была передана во Дворец культуры металлургов. Часть книг, хранящихся в фондах научной библиотеки ДНУ, имеют печати и являются первоисточниками по изучению краеведения, книжного наследия Украины. *Выводы.* Библиотека общества играла важную роль в процессах становления и развития научно-образовательного и библиотечного пространства Екатеринославской губернии. Содержание и пополнение фондов, направления деятельности корректировались членами общества и отвечали требованиям времени и читательскому спросу. *Практическое значение:* материалы статьи могут быть полезны при изучении исторического краеведения, отечественного библиотековедения и научно-образовательного потенциала региона. *Научная новизна* заключается в целостном исследовании библиотечной деятельности Научного общества как важного центра в процессе становления науки губернии. *Тип статьи:* описательная.

Ключевые слова: Библиотечное дело; Фонды; Правила пользования; Деятели Екатеринославщины.

Поступила в редколлегию 06.08.2020

Прорецензирована 04.09.2020

Рекомендована в печать 01.11.2020

Universum Historiae et Archeologiae
The Universe of History and Archeology
Універсум історії та археології
Универсум истории и археологии

ISSN 2664–9950 (Print)

ISSN 2707–6385 (Online)

2020. Vol. 3(28). Issue 2, pp. 46–52

DOI 10.15421/26200204

<http://www.uha.dp.ua>

LCC DK508: Z662–664

**Library of Katerynoslav Scientific Society:
 history of foundation and further destiny**

L. M. Luchka

Ph. D. (History)

ORCID: 0000-0002-1792-2349

ResearcherID: V-3277-2017

Luchka64@i.ua

*Oles Honchar Dnipro National University
 72 Gagarin avenue, Dnipro, Ukraine, 49010*

Abstract. *The purpose of the article is to highlight the history of opening and ways of development of the Society's scientific library according to the reporting documents. Research methods:* system-structural, analytical-synthetic, comparative. *The main results.* The library of Katerynoslav Scientific Society has come a long way from project preparation to actual opening and activity. According to the Charter, one of the tasks of the society was to create libraries of scientific and pedagogical publications and publishing activities. Organizational issues included consideration and supporting the project of opening a scientific library and a reading room. According to the reports, the library began its activity in 1907–1908 after moving to the Auditorium of Public Readings (Chechelivka). The library's funds were based on the remains of the people's library, which was damaged during the fire of 1905, and the private library of the Sokolov

family. The newly established library acted according to the «Rules of using books», the content of which is interesting and useful today. A separate area of the scientific center's activities was working with children's audiences, namely conducting folk readings for children and popularizing reading children's literature. The history of the library is connected with the People's University named after O. Karavaev. The society existed until the early 20s of the twentieth century. The library was partially transferred to the Palace of Culture of Metallurgists. Some of the books stored in the book collections of Dnipro National University scientific library have seals and are historical sources for the study of local lore and book heritage of Ukraine. *Conclusions.* The library of the Society played an important role in the processes of formation and development of scientific, educational and library space of Katerynoslav province. The content and replenishment of funds, areas of activity were adjusted by members of the society and met the requirements of time and readers' demand. *Practical meaning.* The materials of the article can be useful in the study of historical local lore, domestic library science and scientific and educational potential of the region. The scientific novelty lies in the holistic study of library activity of the Scientific Society as an important center in the formation of science in the province. *Type of article:* descriptive.

Keywords: Librarianship; Book collections; Rules of use; Leaders of Katerynoslav region.

Received 06.08.2020

Reviewed 04.09.2020

Accepted 01.11.2020

Постановка проблеми. На початку ХХ ст. активізувався процес культурно-освітнього та наукового життя в українських землях. Відкриття різних за фахом товариств як громадських закладів стало нагальною потребою для мешканців краю. Заснування наукового товариства у Катеринославській губернії стало першорядним завданням прогресивного кола населення на початку ХХ ст. Формування бібліотеки та її фондів відповідало регламентуючим документам та викликано часом.

Історіографія. Цілісного дослідження з історії та діяльності бібліотеки Катеринославського наукового товариства немає. Окремі відомості містяться у працях науковців В. С. Савчука, Г. К. Швидько, М. Е. Кавуна, М. П. Чабана. З цих питань глибоко суттєвою є монографія професора В. С. Савчука. Деякі дослідження містять інформацію про наявність бібліотеки та її структури. Розвідка М. П. Чабана присвячена діячам Катеринославського наукового товариства, серед яких зазначаються особи, що опікувалися розвитком бібліотеки осередку.

Мета дослідження полягала у висвітленні історії відкриття, шляхів розвитку бібліотеки та визначенні її місця у структурі та організації діяльності Катеринославського наукового товариства. **Джерела.** Дослідження спирається на комплекс опублікованих джерел та сучасної літератури з фондів наукової бібліотеки ДНУ, Дніпропетровського національного історичного музею (ДНІМ). Основним джерелом є звітна документація вищезазначеного осередку з 1901 р. до 1914 р.

Виклад основного матеріалу. У 1901 р. засновано Наукове товариство, мета якого полягала у сприянні розвитку та поширенню наукових знань. Девізом товариства були слова Ф. Бекона «Знание есть сила». За Статутом, одним із завдань товариства було створення бібліотек наукових і педагогічних видань та видавнича діяльність, а саме – підготовка журналів, газет та інших окремих друкованих праць. Обов'язки голови виконував професор В. В. Курилов. До правління товариства входили юрист С. І. Гальперін, викладач Першого реального училища І. Я. Акінфієв, професори і викладачі Вищого гірничого училища Я. І. Грдина, В. Є. Загулін, завідувач залізничного училища М. В. Чехов. 90 % членів товариства мали вищу освіту (Устав, 1907, с. 2–15; Сборник статей, 1905, с. III).

Організаційні питання включали, зокрема, проєкт відкриття наукової бібліотеки та читальні, підготовлений членом товариства, кандидатом природничих наук, бібліотекарем О. І. Ільїним. Початковий етап функціонування наукової бібліотеки, за проєк-

том О. І. Ільїна, полягав у спільному користуванні власними книгами членів товариства, кожен з яких повинен підготувати каталог власного зібрання за відділами на прикладі Катеринославської міської громадської бібліотеки. Приватні каталоги повинні допомогти бібліотекару скласти загальний каталог на фонд товариства. Другий етап полягав у створенні загального книгосховища, у якому б зберігалися бібліотечні видання товариства. На думку О. І. Ільїна, бібліотека повинна мати читальню, яка б містила нові наукові журнали, довідкову літературу, карти, цінні видання (Екатеринославское научное общество, 1901, с. 55–57).

Проєкт бібліотеки та проєкт правил користування книгами обговорювали на засіданні товариства, але рішення про відкриття бібліотеки так й не було прийнятим. Наукове товариство вважало нагальною потребою відкриття в Катеринославі бібліотеки, доступної масовому читачеві. Члени товариства прагнули відкрити публічну бібліотеку зі статутом колишньої бібліотеки Комісії народних читань. Міська управа не дозволяла. Неодноразові звертання до губернатора з цього питання не мали успіху. Улаштування власної бібліотеки для членів товариства, на думку правління товариства, не відповідало читацьким запитам та розвитку читацької аудиторії. Отже, у перші роки існування виникла складна ситуація: бібліотечна комісія, за звітами, створена, але офіційного відкриття окремої бібліотеки наукового товариства, за документами, не зафіксовано. Кожного року порушували та обговорювали питання про тип бібліотеки (публічна чи спеціальна). Відкрили бібліотеку для членів товариства (Отчет, 1902, с. 4–5).

У 1902 р. наукова бібліотека тимчасово розміщувалася у приміщенні лабораторії загальної хімії Вищого гірничого училища. З 1902 р. до 1907 р. активної діяльності бібліотеки ми не простежимо. На нашу думку, причина полягала у незначній кількості книжкового фонду. З 1908 р. ситуація змінилась. Завдяки власним зусиллям членів Авдиторія народних читань після багаторічного закриття була передана Науковому товариству і отримала назву «Авдиторія наукового товариства» (вул. Петербурзька, вул. Чечелівська). З 1910 р. бібліотека розміщувалася у будинку Народного університету імені О. Караваєва. Товариство планувало розширити площу кабінету для читання. У 1912 р. приміщення для читальні було знайдено: загальну бібліотечну кімнату поділили шафами на дві зони. Під час Першої світової війни Авдиторія перейшла у розпорядження міста для воєнних потреб (Отчет, 1913, с. 22; Савчук В. С., 1994, с. 188–189).

Перші кошти на відкриття наукової бібліотеки мали надійти від проведення літературно-

музичного вечора на честь 150-річчя від дня смерті Ф. Шиллера, від публічних лекцій та спеціальні надходження коштів загальною кількістю 400 крб. Витрати на придбання книжок склали 1000 крб. та 100 крб. виділялися на бібліотечні меблі. Витрати на бібліотечну справу товариства залежали від грошових внесків членів товариства та мешканців губернії. Зокрема, членські внески зробив і катеринославський губернський маршалок дворянства М. І. Міклашевський (200 крб. щорічно). За звітами відомо, що їх кількість у 1912 р. була недостатньою для комплектування і утримання бібліотекаря. За цих умов введено плату за користування книгами у розмірі 0,15 коп. на місяць, що мало дати прибуток у розмірі 360 крб. на рік (Отчет, 1909, с. 60).

Оснoву фонду бібліотеки Наукового товариства склали рештки народної бібліотеки, що залишилися після пожежі 1905 р., а саме – бібліотеки Комісії народних читань, яка існувала з 80-х рр. XIX ст. Її стан, на думку науковців, був незадовільним та не відповідав читацьким вимогам. У 1907 р. товариство отримало від пані Соколової пропозицію придбати власну бібліотеку «Свет» (вул. Чечелівська) у кількості 3 200 томів книг без урахування журналів та бібліотечні меблі загальною вартістю 2 500 крб. Бібліотечна комісія товариства під головуванням К. Л. Шкамарди визнала зібрання задовільним за складом та зовнішнім виглядом книг [Отчет, 1909, с. 50–51].

У 1907–1908 рр. бібліотечна комісія Наукового товариства вирішувала справи з упорядкування отриманого книжкового зібрання. Бібліотечні працівники впровадили загальний інвентарний запис книг, створили систематичний та картковий каталоги. Первісний фонд бібліотеки Наукового товариства потребував заміни палітурок та ремонту. Приведена до ладу бібліотека містила 2050 книг різного змісту, які розподілені за 15 відділами. Понад 1000 примірників було вилучено з різних причин. Найбільшими за кількістю були другий та шостий відділи, які містили 982 книги російської літератури, публіцистики та критики. Увагу привернув четвертий відділ, який зберігав 378 книг загального літературознавства. Друге місце посідали видання всесвітньої історії (144 книги) та суспільні науки (150 книг). Товариство виокремило для читачів географічні науки у трьох відділах (X, XI, XII) загальною кількістю 210 книг. Енциклопедичні словники та технічні науки зберігалися у XV відділі та склали 69 книг. Бібліотека товариства мала літературу з астрономії (17 книг), філософський відділ був представлений 22 книгами. Найменше було книжок з мистецтва (5 книг) та загального мовознавства (історія писемності та книгодрукарства) (15 книг). Асигнування на книги та передплата періо-

дичних видань складала 300 крб. щорічно, з роками грошові витрати зростали і досягли 500 крб. (Отчет, 1912, с. 47–48).

Бібліотечними фондами Наукового товариства користувалися викладачі, службовці, літератори, юридичні особи, лікарі та інші. Більшість читачів бібліотеки були чоловіки (70%), які мали переважно вищу освіту. Жінки склали 30%. Бібліотека товариства діяла за «Правилами пользования книгами» (1911 р.). Увагу привертає зміст документа. Користування книгами членів товариства було безкоштовне. Бібліотека обслуговувала читачів з 18 до 21 години у будні та у святкові дні – з 15 до 18 години. Кількість виданих книг на читача складала від однієї до чотирьох. Бібліотека запровадила застави за книги: від 1 до 2 крб. Штраф за кожен прострочений день становив 1 коп. за книгу та 5 коп. за журнал (§ 4). Цікавим є визначення терміна «загублені книжки і журнали»: «ходкие» книги та нові журнали, які не повернули до фондів через два тижня після їх видачі читачеві (Правила, 1911, с. 49–50). Бібліотека Наукового товариства мала відмінності у користуванні книгами. Наприклад, книги белетристичного змісту видавалися на два тижні, науковими книгами бібліотечна комісія дозволяла користуватися три тижні. Книги підвищеного попиту та нові журнали видавалися читачам тільки на п'ять днів (§ 5). Отримуючи книги, читач повинен уважно переглянути їх, бо відповідальність за користування бібліотечними книгами ніс останній відвідувач. Нашу увагу привернула інформація стосовно членів товариства, які хворіли на дифтерію, скарлатину, кір, віспу. При поверненні книг читач повинен повідомити про захворювання для належного знезараження бібліотечних видань (§ 5). Бібліотека мала книгу відгуків та пропозицій (Правила, 1911, с. 49–50; Отчет, 1912, с. 49–50).

Окремий напрям діяльності наукового осередку складала робота з дитячою аудиторією, а саме – проведення народних читань для дітей та популяризація читання дитячої літератури (Чечелівська Авдиторія). Наукове товариство популяризувало дитячу літературу. Аналіз читання доводить, що на початку XX ст. учні катеринославських навчальних закладів вивчали казки О. Пушкіна, Г. Андерсена, Д. Свіфта «Путешествие Гулливера», М. Лермонтова «Песня о купце Калашникове», твори М. Гоголя «Ночь перед Рождеством», «Пропавшая грамота», «Тарас Бульба», М. Некрасова «Дедушка Мазай», Ш. Перро «Кот в сапогах», В. Короленка «Дети подземелья». У 1910 р. наукове товариство порушило питання про проведення народних читань (популярних лекцій) українською мовою. Це питання виклика-

ло серед присутніх жваве обговорення та дискусії і було відхилено, що викликало протест з боку місцевої української преси. Проведення народних читань в Авдиторії наукового товариства було відновлено російською мовою (Отчет, 1909, с. 36–41).

Призначення бібліотекаря відбувалося за згодою губернатора. До 1910 р. за бібліотеку відповідав В. А. Восинський, який у той рік виїхав із Катеринослава. З 1911 р. обов'язки голови бібліотечної комісії виконувала К. Л. Шкамарда. У 1912 р. відповідальним за бібліотечні справи обраний пан В. Г. Воронін. У 1914 р. бібліотеку очолювали члени Катеринославської «Просвіти» А. О. Березнева та Є. В. Щоголіва, які працювали над створенням каталогу бібліотеки. Маючи незадовільний рукописний каталог, бібліотечні працівники розробили друкований. Зазначимо, що Є. В. Щоголіва відповідала за відкриття їдальні для нужденних членів сімей військових (Отчет, 1913, с. 25; Чабан, М., 2002, с. 497).

Товариство проіснувало до початку 20-х рр. ХХ ст. Досліджену бібліотеку міська влада передала до щойно збудованого Палацу культури Ілліча, який на початку ХХІ ст. припинив своє функціонування. За інформацією свідків, бібліотека була розформована.

Досліджену бібліотеку не варто вважати втраченою, оскільки Наукова бібліотека ДНУ зберігає видання з печаткою «Екатеринославский народный университет имени А. Л. Караваева» та «Из библиотеки Семена Ивановича Гальперина», які свідчать про зв'язок у часі. На початку ХХ ст. у Катеринославі був відомий приватний повірений суду Катеринославського округу С. І. Гальперін. Заслуговує на увагу його громадська діяльність у Катеринославському науковому товаристві, де він виконував обов'язки бібліографа. Закордонні подорожі С. І. Гальперін використовував не тільки як викладач законодавства, а ще як бібліограф, щоб отримати знання про нову книжкову продукцію. 12 книжок з персональною печаткою «Присяжный поверенный Семен Иванович Гальперин» зберігаються в Науковій бібліотеці ДНУ. Позначки та

написи на книгах свідчать, що діяч збирав книги широкого гуманітарного спрямування, переважно філософські, історичні, юридичні та соціологічні видання. Крім столичних видань, у бібліотеці зібрано українські видання (київські, харківські та одеські). Записи у книгах свідчать про різні джерела придбання. Частина примірників катеринославський діяч купував у книжковій крамниці І. В. Шафермана, який опікувався закупівлею нових видань для мешканців Катеринослава. Значну кількість книжок С. І. Гальперін отримувал як дарунки від авторів, підтримуючи тісні стосунки з видатними українськими діячами на початку ХХ ст. Зазначимо, що більшу частину власної бібліотеки С. І. Гальперіна було передано до Народного університету ім. О. Л. Караваєва, відкритого 1908 р.

Результати дослідження отримано. Вперше висвітлено історію та діяльність бібліотечного осередку одного з перших та провідних товариств Катеринославщини. Розкрито завдання та зміст роботи бібліотеки як важливого структурного підрозділу наукової установи на теренах губернії.

Висновки. Отже, бібліотека Катеринославського наукового товариства була невід'ємною складовою плідної діяльності важливого осередку у науковому просторі Катеринославщини на початку ХХ ст. Незважаючи на складні умови відкриття та подальшу долю, бібліотека має право бути гідно представлена у загальноосвітньому та науковому середовищі Катеринославщини початку ХХ ст. Фонди відповідали читацьким інтересам та сприяли формуванню цілісного інтелектуального кола діячів краю. Не залишалися поза увагою членів товариства вирішення актуальних питань та висвітлення різноманітних напрямків розвитку бібліотечної справи губернії.

Подяки. Автор висловлює подяку професору Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара В. С. Савчуку та співробітникам наукової бібліотеки ДНУ і ДНІМ за допомогу під час пошуку матеріалів та підготовки до друку.

Бібліографічні посилання

Екатеринославское научное общество, май – июнь 1901 г., 1901. Екатеринослав.

Отчет библиотечной комиссии. *Отчет о деятельности Екатеринославского научного общества в 1907–1908 acad. году.*, 1909. Екатеринослав.

Отчет библиотечной комиссии. *Отчет о деятельности Екатеринославского научного общества в 1910–1911 г.*, 1912. Екатеринослав.

Отчет о деятельности Екатеринославского научного общества за 1901 г.: протоколы общих собраний, 1902. Екатеринослав: Тип. Л. М. Ротенберга.

Отчет о деятельности Екатеринославского научного общества за 1912 г., 1913. Екатеринослав.

Правила пользования книгами библиотеки Екатеринославского научного общества. *Отчет о деятельности*

Екатеринославского научного общества в 1910–11 г., 1912. Екатеринослав.

Савчук В. С., 1994. *Естественнонаучные общества юга Российской империи, вторая половина XIX – начало XX в.* Днепропетровск: Издательство ДДУ.

Сборник статей Екатеринославского научного общества по изучению края., 1905. Екатеринослав: Тип. Губернского земства.

Устав Екатеринославского научного общества, 6 мая 1901 г., 1907. Екатеринослав: Типо-литография Л. И. Сатановского.

Чабан М. П., 2002. *Діячі Січеславської «Просвіти» (1905–1921): біобібліогр. словник.* Дніпропетровськ.

References

Ekaterynoslavskoe nauchnoe obschestvo, may-iyun 1901 g., 1901 [*Ekaterynoslav Scientific Society, may – June 1901*]. Ekaterynoslav (in Russian).

Отчет библиотечной комиссии, 1909. *Отчет о деятельности Екатеринославского научного общества в 1907–1908 acad. году.* [Library Commission Report. *Report on the activities of Ekaterynoslav Scientific Society in 1907–1908 year*]. Ekaterynoslav (in Russian).

Отчет библиотечной комиссии, 1912. *Отчет о деятельности Екатеринославского научного общества в 1910–1911 г.*, [Library Commission Report. *Report on the activities of Ekaterynoslav Scientific Society in 1910–1911 year*]. Ekaterynoslav (in Russian).

Отчет о деятельности Екатеринославского научного общества за 1901 г.: протоколы общих собраний, 1902 [Report on the activities of Ekaterynoslav Scientific Society for 1901: minutes of general meetings]. Ekaterynoslav: Tip. L. M. Rotenberga (in Russian).

Отчет о деятельности Екатеринославского научного общества за 1912 г., 1913. [Report on the activities of Ekaterynoslav Scientific Society for 1912]. Ekaterynoslav (in Russian).

Pravila polzovaniya knigami biblioteki Ekaterynoslavskogo nauchnogo obschestva, 1912. *Отчет*

o deyatelnosti Ekaterynoslavskogo nauchnogo obschestva v 1910–11 g. [Rules for using library books of Ekaterynoslav Scientific Society. Report on the activities of Ekaterynoslav Scientific Society in 1910–1911 year]. Ekaterynoslav (in Russian).

Savchuk V. S., 1994. *Estestvennonauchnyie obschestva yuga Rossiyskoy imperii, vtoraya polovina XIX – nachalo XX v.* [Natural science societies in the south of the Russian Empire, the second half of the 19th – early 20th century]. Dnepropetrovsk: Vydavnytstvo DDU (in Russian).

Sbornik statey Ekaterynoslavskogo nauchnogo obschestva po izucheniyu kraya., 1905 [Collection of articles of Ekaterynoslav Scientific Society on the study of the region]. Ekaterynoslav: Tip. Gubernskogo zemstva (in Russian).

Ustav Ekaterynoslavskogo nauchnogo obschestva, 6 maya 1901 g., 1907 [The statute of Ekaterynoslav Scientific Society, 6 May, 1901]. Ekaterynoslav: Tipo-litografiya L. I. Satanovskogo (in Russian).

Chaban M. P., 2002. *Diyachi Sicheslavskoyi «Prosviti» (1905–1921): biobibliogr. slovník.* [The activity of Sicheslav «Prosvita» (1905–1921): biobibliographical vocabulary]. Dnipropetrovsk (in Ukrainian).